

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

**Gods waarheid
maakt vrij**

**Lezen in de
lijdenstijd**

Geheelonthoudingsgelofte

De kerkelijk werker

Een hbo-professional naast de predikant

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

ULTIEME ZELFBESCHIKKING

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR

De Nederlandse Vereniging voor een
Vrijwillig Levens einde wil een levens-
eindekliniek oprichten. Die kliniek zal
vooral bestaan uit ambulante teams, die
in het hele land op afroep inzetbaar zul-
len zijn. Volgens de minister past een
dergelijke kliniek binnen de huidige
wetgeving, maar er rezen direct vragen
bij het CDA en zelfs bij de SP. Waar blijft
de relatie tussen arts en patiënt, die
zo wezenlijk is voor een gezamenlijke
afweging? Die vragen zijn terecht, nog
los van principiële kritiek waar de CU
mee kwam.

De indruk ontstaat dat een mens abso-
luut vrij moet zijn om bij het sterven
zijn eigen beslissing te nemen. Dit lijkt
de ultieme zelfbeschikking: de mens
gaat wanneer hij dat wil, punt uit.
Daar heeft verder niemand wat mee te
maken.

Dat deze redenering niet klopt, is ook
los van christelijke argumentatie duide-
lijk te maken. De mens die in vrijheid
wil gaan, zou dan ook in vrijheid moe-
ten zijn gekomen. Wat beslist niet het

geval is! Geen mens heeft zelf gekozen
voor zijn komst in dit leven. Dat werd
beslist door anderen, voor zover die
iets te beslissen hadden, want het leven
is een mysterie. Niemand kan precies
zeggen wat het is of zich herinneren
wanneer het begon.

Als christenen belijden wij dat wij door
God zijn geweven in de schoot van onze
moeder (Psalm 139). Bovendien schrijft
de heilige Geest, dat we niet alleen *door*
God zijn geschapen, maar ook *uit God*
zijn ontstaan (Rom.11:36), zoals alles
'uit God' is. Dat is een uitermate diepe
bekendmaking, die we nog lang niet
voldoende doordacht hebben. Hierin
ligt de ultieme reden waarom God aan
de mens zijn orde oplegt, die passend
is bij het leven. Evenzo waarom Hij de
wereld werkelijk liefheeft en Zich ont-
fermt over het leven, zelfs wanneer het
alle glans verloren heeft.

Voor de mens is dit het ultieme argu-
ment om niet over het leven naar eigen
goedvinden te beschikken, en dus ook
niet over het sterven.

IN DIT NUMMER

224

EEN PSEUDOPREDIKANT?

In zo'n vijftig GKv-gemeenten is inmiddels een hbo-theoloog aangesteld als kerkelijk werker. Er is nog veel onduidelijkheid over die functie. Janneke Burger en Hans Schaeffer laten zien dat bezinning daarop hard nodig is en dragen zelf punten aan.

228

ALS PROFESSIONALS NAAST ELKAAR

Harmke Vlieg werkt sinds 2009 als kerkelijk werker in Assen-Kloosterveen, waar Sieds de Jong predikant is. In een interview vertellen ze hoe de samenwerking verloopt. 'Een kerkelijk werker is geen gatenvuller maar een collega naast de predikant.'

238

COMMUNICATIE MET MOGELIJKHEDEN

Mensen met een verstandelijke beperking gaan vaak graag naar de kerk. Ze ervaren in de geloofsgemeenschap dat ze er mogen zijn. Voor een pastor is het in én buiten de kerkdienst niet altijd gemakkelijk communiceren met deze bijzondere groep broers en zussen.

EN VERDER

231 COLUMN GODS WAARHEID MAAKT VRIJ /// **231** WWW.DEREFORMATIE.NL ///

232 BOEKENPLANK LEZEN IN DE LIJDENSTIJD /// **234** BIJBELTAAL GEHEELONTHOUDINGSGELOFTE ///

236 WANDELEN MET GOD GOD GEEFT ZIN AAN ZINLOOS KWAAD ///

242 NIEUWS- EN PERSBERICHTEN /// **243** LIEDTEKST /// **243** UIT DE KERKEN ///

‘De kerkelijk werker is een ‘vreemde’ figuur in de kerk, hij is werkzaam op het terrein van de kerkelijke ambten, zonder ambtelijke bevoegdheid, en in hoge mate als pseudopredikant.’¹ Met deze woorden uit een proefschrift staat het onderwerp van dit nummer meteen op scherp. Het fenomeen kerkelijk werker is vrij nieuw in onze kerken. Verschillende trends maken bezinning op dat onderwerp meer dan wenselijk.

De kerkelijk werker: een pseudopredikant?

TEKST: HANS SCHAEFFER EN JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, BEIDEN WERKZAAM AAN DE TU IN KAMPEN EN REDACTEURS VAN DE REFORMATIE.///

Altereerst is er een groeiend tekort aan predikanten binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). In een recent onderzoek dat in opdracht van de Theologische Universiteit (TU) en de Gereformeerde Hogeschool Zwolle (GH) is uitgevoerd, wordt geconstateerd dat het aantal

dienstdoende predikanten in 2025 naar verwachting zal zijn afgenomen met bijna 40 procent ten opzichte van 2008. Het aantal vacatures zal zijn toegenomen met ruim 200 procent. Dit betekent dat de predikantstaken door steeds minder predikanten gedaan moet worden, met andere woorden, er zullen aanzienlijk

meer taken door niet-predikanten (m/v!) gedaan moeten worden om de gemeenten te kunnen blijven dienen. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan prediking, pastorale zorg en catechese.

Predikantentekort Je zou daarnaast kunnen stellen dat de gemeente steeds

mondiger wordt en dat dit predikanten-tekort de weg baant voor meer verantwoordelijkheid van gemeenteleden zélf voor de gemeente. Waarom zouden gemeenteleden niet kunnen preken, toerusten en pastoraal actief zijn?

Tegelijk leven we in een samenleving die steeds meer professionaliseert en verwachten we dat binnen de kerk ook. Een ouderling die niet zo gespreksvaardig is, wordt met minder mededogen ontvangen dan dat in het verleden wellicht is gebeurd. Een jeugdwerker die heel gelovig is, maar te weinig feeling heeft met de leefwereld van de jongeren anno 2012, zien we niet zo zitten. En hoe ervaren we een preeklezende ouderling die monotoon een preek voordraagt en een formuliergebed bidt? De professionalisering in de wereld om ons heen zien we ook terug in de kerk. En die beweging biedt ruimte voor kerkelijk werkers, juist waar predikanten schaarser worden. Kerkelijk werkers hebben weliswaar minder theologische kennis dan predikanten, maar ze hebben wel een opleiding waarin geïnvesteerd is in praktische vaardigheden. Hier ligt natuurlijk een punt om nog eens stevig over na te denken. Want: is het inderdaad zo dat het predikanten-tekort voor een deel opgevangen kan worden door de figuur van de kerkelijk werker? Of kleven daar toch ook bezwaren aan?

Ambt Een tweede trend die bezinning op de figuur van de kerkelijk werker wenselijk maakt hangt hiermee samen. Het betreft de verhouding tussen kerkelijk werker en ambt. Dat is het onderwerp van het proefschrift van Henk Post, waaruit het openingscitaat van dit

artikel afkomstig is. In dit proefschrift wordt duidelijk dat nog niet goed helder is wat het verschil is tussen het ambtelijk werk dat een predikant, ouderling of diaken doet en het werk dat door de kerkelijk werker verricht wordt. Wat is

*‘De professionalisering
in de wereld om ons
heen zien we ook
terug in de kerk’*

het verschil tussen een pastoraal gesprek met een ouderling en een gesprek met een pastoraal kerkelijk werker? We ervaren geen verschil; het kan zelfs zijn dat een gesprek met een kerkelijk werker door gemeenteleden als positiever wordt ervaren dan met een ouderling, omdat de kerkelijk werker meer training heeft ontvangen in gespreksvaardigheden.

Ook komt het voor dat kerkelijk werkers toerusting geven aan gemeenteleden of aan kerkraden. Het Landelijk Platform Kerkelijk Werkers constateert zelfs dat kerkelijk werkers steeds minder uitvoerende en steeds meer beleidstaken doen. Wat is dan het eigene aan het leidinggeven van de ambtsdragers? Enerzijds blijkt uit de geschiedenis van de kerk dat we niet al het werk in de kerk in de structuur van het ambt moeten stoppen. Anderzijds is het reëel om de vraag naar het ambt te stellen, om niet geruisloos de betekenis van het ambt uit het oog te verliezen.

Een apart punt in deze discussie is de vraag naar preekrecht van kerkelijk werkers. In sommige gevallen kunnen mannelijke kerkelijk werkers binnen de GKv preekconsent krijgen. Is er in de beleving van de gemeente verschil tussen de preek van een dominee en die van een kerkelijk werker? Wat maakt het ambt hierbij nog voor verschil?

*‘Je kunt je voorstellen
dat er spanningen
kunnen optreden
tussen beide werkers
in de kerk’*

Betaald werk Een derde punt om over na te denken is de vraag naar de verhouding tussen de verschillende professionele krachten in een gemeente. Binnen de kerk wordt relatief weinig door professionele, betaalde krachten gedaan. Er is vaak een betaalde koster, soms krijgen musici betaald. Maar in ieder geval een predikant en soms dus een kerkelijk werker worden als professional betaald voor hun diensten. Bij de verdeling van taken tussen predikant en kerkelijk werker fungeert het opleidingsniveau vaak als criterium.

De kerken hebben – overigens pas in 1815! – vastgelegd dat predikanten academisch geschoold moeten zijn. Kerkelijk werkers zijn hbo-theologen. Sinds 1984 groeien universiteit en hbo echter naar elkaar toe. Het onderscheid in opleiding vervaagt. Beiden zijn als professional in de kerk aan het werk, maar hoe verhouden zij zich tot elkaar?

Je kunt je voorstellen dat er spanningen kunnen optreden tussen beide werkers in de kerk. Zomaar kan de kerkelijk werker de predikant ervaren als ‘de dominee in zijn studeerkamer vol boekenwijsheid, maar zonder aansluiting met de praktijk’. En zomaar kan de predikant de kerkelijk werker ervaren als ‘zo’n praktisch type die weinig theologische bagage heeft, maar wel heel activistisch alles wil veranderen’.

Dat zijn natuurlijk karikaturen en gelukkig gaat het meestal goed; soms ook niet, en dan nog hoeft het niet aan deze karikaturen te liggen. In elk geval is duidelijk dat de samenwerking tussen predikant en kerkelijk werker aandacht verdient in de gemeente waar ze beiden actief zijn. Het is hierin belangrijk dat

kerkenraad en gemeente duidelijk hun verwachtingen uitspreken wat betreft het werk van de kerkelijk werker en de samenwerking met de predikant. Als die samenwerking goed is, plukt de hele gemeente daar de vruchten van: verkondiging en toerusting gaan samen op; pastoraat en kerkraadswork beïnvloeden elkaar positief; vanuit dezelfde visie op het evangelie binnen de gemeente wordt leiding gegeven en gewerkt.

Takenpakket Een laatste, meer praktische reden voor bezinning op de figuur van de kerkelijk werker ligt in de onduidelijkheid over zijn/haar takenpakket en begeleiding. Er is al een behoorlijk aantal kerkelijk werkers aan de slag in onze kerken (zie kader). Wat zij in de praktijk allemaal doen, verschilt per gemeente. Soms beperkt hun taak zich tot een paar uur catechese of een afgebakende hoeveelheid pastorale contacten. Anderen hebben een bepaald taakveld gekregen: jeugdwerk of missionaire gemeenteopbouw. De één doet veel aan toerusting van gemeenteleden, een ander is sterk uitvoerend bezig.

Dat betekent dat 'de' kerkelijk werker niet bestaat. Deze diversiteit is op zichzelf genomen geen probleem. Lastig is wel de vraag wie voor deze concrete gemeente en deze concrete kerkelijk werker vaststelt wat het takenpakket is. Voor predikanten, ouderlingen en diakenen ligt het takenpakket redelijk vast, mede door de bevestigingsformulieren. Maar bij een kerkelijk werker is die afbakening er niet altijd. Deze onduidelijkheid kan verwarring scheppen, voor iedereen. Het komt voor dat een kerkelijk werker de

'Het is belangrijk dat de gemeente eindverantwoordelijkheid vormgeeft rond het werk van de kerkelijk werker'

eigen taakomschrijving moet vaststellen, zonder hulp van de kerkenraad of een daartoe aangestelde commissie. Daarnaast is er het probleem van begeleiding en beoordeling. Gemeentes zijn vaak te klein om de begeleiding van een kerkelijk werker goed te regelen door middel van een begeleidings- en een vertrouwenscommissie. Het kan gebeuren dat een kerkelijk werker volledig zelf verantwoordelijk is voor het werk dat hij/zij doet, terwijl het toch de gemeente is geweest die de beslissing heeft genomen om deze kerkelijk werker aan te stellen en een bepaald verwach-

tingspatroon heeft wat betreft het werk dat gebeuren moet. Het is belangrijk dat de gemeente zelf eindverantwoordelijkheid ervaart en vormgeeft rond het werk van de kerkelijk werker.

Handboek Hoe moet een gemeente, maar zeker een kerkenraad die overweegt een kerkelijk werker voor welke taak en welke omvang dan ook in dienst te nemen, met deze ontwikkelingen omgaan? Een must is in dat verband het anderhalf jaar geleden verschenen boek *Praktijkgericht. Handboek voor de hbo-theoloog*². Hierin geven de auteurs een handzame inleiding op het werk en de opleiding van hbo-theologen. Het boek geeft vooral inzicht in de manier waarop vandaag kerkelijk werkers in al hun diversiteit kunnen functioneren. Juist dit overzicht van de stand van zaken geeft al veel helderheid, en daarom volgt hier een korte beschrijving van de inhoud. De grootste twee hoofdstukken schetsen het veelzijdige profiel van de hbo-theoloog als persoon en professional (hst. 1) en het veelkleurig beroepenveld waarin de hbo-theoloog werkt (hst. 2): jeugdwerk, catechese, missionair-diaconaal werk en pastoraal werk. In het derde hoofdstuk worden allerlei praktische adviezen gegeven, terwijl in een laatste

Kerkelijk werkers in de GKv

Jaap Kramer, penningmeester van het Landelijk Platform Kerkelijk Werkers (LPKW) schat in dat er landelijk gezien ongeveer vijftig kerkelijk werkers in GKv-gemeenten zijn aangesteld. Hun werk concentreert zich meestal rond drie taakvelden: jeugdwerk, pastoraat en gemeenteopbouw. Het gaat hier dus niet om betaalde krachten die de catechese op zich nemen, maar om werknemers met een groter takenpakket. Soms is de kerkelijk werker puur een jeugdwerker en heeft hij/zij daar ook speciaal een opleiding voor gedaan. Het komt ook voor dat kerkelijk werkers taken op alle drie aandachtsgebieden hebben.

In het verleden waren er weinig kerkelijk werkers met een vaste aanstelling. Dat aantal is nu groter, maar nog steeds hebben er veel een tijdelijke en parttime aanstelling. Ze komen om een bepaald project te doen, of om het gat op te vullen tot er weer een voorganger aan de gemeente verbonden is. Het LPKW heeft op zijn website een adviesnota beschikbaar gesteld met overwegingen rond het aanstellen van een kerkelijk werker. Zie www.lpkw.nl. Binnen de GKv heeft het Steunpunt KerkenWerk (SKW) alle informatie rond salariering en arbeidsvoorwaarden, zie www.skw.nl.

onderdeel wat meer technische informatie wordt gegeven over opleidingen, beroepsverenigingen en cao's.

Onderscheid Welke input levert dit handboek voor een reactie op de vier bovengenoemde trends? Allereerst de vraag naar het onderscheid tussen de kerkelijk werker als hbo-er en de predikant als academicus. Hoewel de hbo-theoloog als zodanig een recent fenomeen is, zijn er altijd professionals naast de predikant in de kerk aan het werk geweest. Voorbeelden hiervan zijn ziekentroosters die aan ziek- en sterfbedden uit de Schrift lazen en voorgingen in de gebeden, en de 'godsdienstonderwijzer' die predikanten ondersteunde bij pastorale en catechetische arbeid. Ook waren er evangelisten en hulppredikers die, afgezien van het bedienen van de sacramenten, eigenlijk het werk van een predikant deden waar deze zelf afwezig was. 'De bijdrage van de 'werkers op het tweede plan' is eeuwenlang van niet te onderschatten betekenis geweest' (p. 17). Naarmate de eisen aan professionele kerkelijk werkers hoger werden, werden ook de opleidingen verzaamd. Gemeenten maken steeds meer onderscheid tussen pastorale, diaconale, educatieve en missionaire taken. Daardoor ontstond de behoefte aan specifieke hbo-professionals. Wel is het vaak moeilijk om te onderscheiden tussen specifiek 'academische' en 'hbo'-taken: 'Het lijkt erop dat hier geen algemene regel kan worden geformuleerd, maar dat het uitgangspunt moet zijn dat hbo'ers en academische theologen beiden nodig zijn voor een vitale kerk in Nederland' (p. 35). Tegelijk is juist die samenwerking in teamverband nog niet altijd gemakkelijk, misschien mede omdat kerkelijk werkers 'in sommige gevallen meer dan predikanten oog hebben voor het werken als team' (p. 87).

Juniorpredikanten Dit geeft ook antwoord op de tweede trend: het vervagen de onderscheid tussen de niet-ambtelijke kerkelijk werker die veel predikantstaken doet en de ambtelijke dienst van predikanten. Evenals het proefschrift van Post wijst dit handboek een mogelijk richting, namelijk de instelling van juniorpredikanten. Dat zou een hbo-theoloog kunnen zijn die zich in de weg van bijscholing en verdieping tot een regulier predikant ontwikkelt (p. 87v). Deze oplossing is vooralsnog alleen geëigend voor mannelijke kerkelijk werkers.

De onduidelijkheid in positie en taak van de kerkelijk werker, eerder in dit artikel genoemd als vierde trend, kan met behulp van dit handboek snel worden opgehelderd. Heel reëel wordt gesteld dat een kerkenraad vaak als college van 'vrijwilligers' een kerkelijk werker aanstelt. Wanneer zij weinig concreet zijn over de baan zelf, welke taken er met welke prioriteit uitgevoerd moeten gaan worden, dan moet desnoods de sollicitant zelf op duidelijkheid aandringen. (p. 146v). Een kerkenraad die dit boek gelezen heeft, zal inzien hoe belangrijk het is om zelf de benodigde duidelijkheid te scheppen. De eerstgenoemde trend, dat kerkelijk werkers wel eens een steeds grotere plaats zouden kunnen krijgen in de kerk, is reden te meer om als kerken bewust om te gaan met de kerkelijk werker. Kortom, dit handboek is een nuttig

standaardwerk, zowel voor kerkelijk werkers als voor gemeentes.

Vragen Natuurlijk blijven er ook vragen liggen, vragen als: hoe moet het werk binnen de gemeente verdeeld worden? Kunnen we vanuit de Bijbel nog meer zeggen over de verhouding tussen professioneel werker en gemeentelid en tussen ambt en kerkelijk werk? Binnen de PKN zijn deze gesprekken uitgebreid, maar wellicht onbevredigend gevoerd. Het is een boeiende uitdaging om hierin samen verder te komen, bijvoorbeeld door opnieuw de Bijbel te laten spreken over 'ambten in de apostolische kerk'.³

- 1 Henk A. Post, *De kerkelijk werker en het ambt*. Kampen (Kok), 2006, p. 11.
- 2 Jan Hoek en Stefan Paas, *Praktijkgericht. Handboek voor de HBO-theoloog*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2010.
- 3 Vgl. J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaïek*. Kampen (Kok), 1984.

+ SAMENVATTING

In zo'n vijftig Gkv-gemeenten is inmiddels een hbo-theoloog aan het werk als kerkelijk werker. Hoog tijd om ons op dat fenomeen te bezinnen, om ten minste vier redenen: het toekomstige predikantentekort, het verschil tussen ambtelijk en niet-ambtelijk werk in de gemeente, de verhouding tussen de verschillende betaalde krachten in de kerk en de heersende onduidelijkheid over het takenpakket van de kerkelijk werker. Het *Handboek voor de HBO-theoloog* biedt voor die bezinning alvast de nodige handvatten.

Als professionals naast elkaar

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, PROJECTLEIDER VAN AKZ+ EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Hoe vergaat het een kerkelijk werker in de praktijk? We vroegen het aan Harmke Vlieg-Kempe en haar collega, dominee Sieds de Jong uit Assen-Kloosterveen. Natuurlijk zijn er veel meer kerkelijk werkers, met elk hun eigen expertise, ervaringen en geschiedenis. Dit verhaal zal zeker niet representatief zijn voor hen allemaal. Het is vooral informatief bedoeld en vraagt wat dieper door dan een korte enquête onder alle kerkelijk werkers.

Harmke Vlieg: 'Als we een verschil van mening hebben, dan praten we daarover, net zoals andere collega's dat doen.'

Assen-Kloosterveen is een jonge gemeente in een nieuwbouwwijk van Assen. Op dit moment is het een flinke gemeente, maar drie jaar geleden was ze nog een stukje kleiner. Gezien de groei lag het voor de hand om naast de predikant in deeltijd een kerkelijk werker in dienst te nemen. Dat werd Harmke Vlieg, die haar opleiding heeft gehad aan de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle. Zij is aangenomen voor catechese, pastoraat en gemeenteopbouw.

Een belangrijke taak voor haar is het leidinggeven aan het kringenwerk binnen Kloosterveen. Dit is een mooie illustratie van een landelijke tendens: de kerkelijk werker doet niet zozeer enkel uitvoerend werk (avonden catechese en pastorale gesprekken), maar wordt ook ingezet bij de vorming van visie en beleid.

Harmke Vlieg gaat binnenkort een vervolgstap zetten: ze stopt als kerkelijk werker en begint haar eigen bedrijf in kerkelijk advies en ondersteuning (www.kerkingang.nl). Dat betekent dat Kloosterveen geen kerkelijk werker meer heeft. Het is nog niet duidelijk of er in de

toekomst weer een kerkelijk werker komt of een tweede predikant. In elk geval is er wel de wens dat er iemand komt met preekbevoegdheid – om die reden geen vrouw dus.

Samenwerking Sieds de Jong en Harmke Vlieg praten beiden nuchter over de relatie tussen predikant en kerkelijk werker. Ze vinden het lastig verschillen tussen de beide functies aan te geven, omdat ieder zijn werk invult vanuit de gaven die zij/hij als persoon heeft. De Jong: ‘Wat een predikant onderscheidt van een kerkelijk werker is zijn zwaardere, wetenschappelijke opleiding. Dat raakt met name de prediking, al is dat ook niet absoluut. Ik ken uitstekende predikanten met hbo-achtergrond en predikanten met een universitaire opleiding naar wie het heel erg moeilijk luisteren is.’ Hij vervolgt: ‘Ik geloof wat minder in profielen, meer in professionaliteit, een goede klik en samenwerking. Die kan prima verlopen, terwijl twee predikanten naast elkaar soms een fiasco wordt. Veel hangt naar mijn idee af van professionaliteit, karakters en werkverdeling. Dat ging bij ons goed. Misschien werkte mee dat Harmke theologisch inhoudelijk haar zaken goed op de rit heeft en ik praktisch theoloog ben.’

Taakverdeling Ook de taakverdeling is in Assen op een nuchtere manier en in goed overleg geregeld. Vlieg: ‘We hadden allebei onze eigen aandachtsgebieden. Ik heb me de afgelopen jaren bezighouden met de ontwikkeling van de huiskringen, het aansturen van het catechesewerk, visieontwikkeling, pastoraat en het organiseren van cursussen. Zo zijn er cursussen geweest voor catecheten, huiskringleiders en ambtsdragers. Maar ook de pastorale cursus “Op weg naar

Sieds de Jong: ‘Ik geloof wat minder in profielen, wat meer in professionaliteit.’

herstel” en een cursus voor jonge belijdende leden van alle gereformeerd-vrijgemaakte kerken en van de Nederlandse en christelijk gereformeerde kerken in Assen.’ Sieds de Jong geeft als tip om met andere mensen uit de gemeente, bijvoorbeeld de te vormen begeleidingscommissie, om tafel te gaan zitten en elkaar als predikant en als kerkelijk werker over en weer de vraag voor te leggen: wat kun je goed en wat doe je graag? Op allerlei andere werkplekken is dat ook de manier waarop de taken verdeeld worden. Harmke Vlieg benadrukt nog dat een goede afbakening van taken

van belang is. Het werkt prettig voor de predikant en kerkelijk werker zelf, maar is ook duidelijk voor de gemeente.

Heldere communicatie Taakverdeling is niet iets wat alleen gebeurt als een kerkelijk werker net aan de slag gaat binnen een gemeente. Het moet regelmatig terugkomen. Als je de taken goed verdeeld hebt, maar er is een fundamentele ongelijkheid die door één of beide partijen als vervelend wordt ervaren, zal dat de samenwerking onder druk zetten. Een goede samenwerking vereist heldere afspraken en blijvende communicatie.

*‘Een goede
samenwerking vereist
heldere afspraken
en blijvende
communicatie’*

In Assen waren predikant en kerkelijk werker collega's: de één staat niet boven de ander, beide professionals staan naast elkaar. Vlieg: 'Als we een verschil van mening hebben, dan praten we daarover, net als andere collega's doen.' De Jong: 'Ik geloof dat we één keer een conflictje hebben gehad. Dat was op een ambtsdragersdag en ging over de rolverdeling tussen man en vrouw. Twee dagen later hebben we dat uitgesproken en toen was het ook weg.'

Leiding Ook het werkoverleg hebben ze goed geregeld.

Harmke Vlieg: 'Eens in drie weken overleggen we met elkaar. We praten zaken door en er is tijd om te sparren. We bespreken dan wat we in de gemeente zien en hoe we daarop kunnen inspelen. Daarnaast draai ik als kerkelijk werker mee met de pastorale raad (kerkenraad smal). Samen met de ambtsdragers geven we leiding aan de gemeente, dat is niet iets wat je met z'n tweeën doet. Juist niet, je moet niet samen voor de troepen uit gaan lopen maar met elkaar op weg gaan en de gemeente meenemen.

Door het werken met huiskringen hebben we een prachtig middel om de mening van de gemeenteleden te horen. Zo hebben we dit jaar via de huiskringen vragen gesteld over de ochtend- en middagdiensten. Met de resultaten van die enquête kunnen we dan vervolgens passend beleid ontwikkelen.'

Ook Sieds de Jong benadrukt dat predikant en kerkelijk werker niet samen dé leiders van de gemeente zijn. Zij draaien mee in allerlei andere overlegorganen, zoals de pastorale raad, de kerkenraad, het dagelijks bestuur en vele commissies en taakgroepen. Op al die plekken wordt visie gevormd en beleid uitgestippeld; predikant en kerkelijk werker draaien daar gewoon in mee.

Valkuilen Natuurlijk zijn er allerlei valkuilen waar een predikant en kerkelijk werker in kunnen vallen. Sieds de Jong en Harmke Vlieg zijn zich daar goed van bewust. Zij noemen de volgende valkuilen:

- de predikant wordt gezien als werkgever van de kerkelijk werker waardoor er een fundamentele ongelijkheid ontstaat die niet werkbaar is;
- er is niet goed over de taakafbakening overlegd en die is dus niet goed vastgesteld, met als gevolg dat predikant en kerkelijk werker zich op elkaars terrein begeven;
- er is geen persoonlijke klik tussen beide personen, wat ervoor zorgt dat conflicten niet worden benoemd en uitgesproken. Ze gaan vervolgens allebei hun eigen gang.

Het voorstel voor een nieuwe kerkorde zoals dat momenteel in de kerken besproken wordt, zegt weinig over kerkelijk werkers. De Jong en Vlieg vinden dat niet zo'n probleem. Sieds de Jong stelt dat regels er zeker niet voor zullen zorgen dat het beter zal gaan met kerkelijk werkers en predikanten. 'Plaatselijk zullen vooral goede afspraken moeten worden gemaakt en moet er worden gewerkt aan een prettige werksfeer en goede samenwerking. Kijk naar predikanten. Rond het ambt is zo goed als alles geregeld, maar toch is er zomaar bonje. Kennelijk zorgt regelgeving niet meteen voor het gewenste resultaat. Ik geloof meer in transparantie, reflecteren op je eigen gedrag, openheid, samen bidden en dat soort dingen.'

Harmke Vlieg is het daar helemaal mee eens: 'Ik zie niet veel in meer regels, wel in per situatie en per persoon kijken wat God aan gaven geeft en die inzetten

voor de opbouw van de gemeente. Dat geldt mijns inziens voor predikanten en voor kerkelijk werkers. Van mij hoeft een kerkelijk werker geen ambtsdrager te worden. De positie zoals die nu is, geeft de kerkelijk werker de mogelijkheid om zelf in een andere gemeente lid te zijn en dat maakt dat je van enige afstand naar de gemeente kunt blijven kijken. Dat heb ik zelf als positief ervaren.'

Je moet niet samen

voor de troepen uit

gaan lopen maar

met elkaar op weg

gaan en de gemeente

meenemen'

Collega Tot slot een vraag naar de toekomst van de kerkelijk werker. Past een kerkelijk werker in de kerk van nu? Harmke Vlieg geeft duidelijk antwoord: 'Ja! En dan zeker niet als gatenvuller maar als collega naast de predikant. Het beeld dat een hbo-theoloog praktisch is en een universitair geschoolde predikant voor

de theologische diepgang zorgt, vind ik wat al te simpel. In de praktijk zal dat vooral van de personen afhangen. Er zijn ook genoeg praktische predikanten en kerkelijk werkers met diepgang. Wij hebben in ieder geval in onze samenwerking op dit punt weinig verschillen ervaren.'

Sieds de Jong is predikant van de GKv Assen Kloosterveen. Hij heeft zijn opleiding aan de Theologische Universiteit Kampen en Sociale Academie Zwolle gehad.

Harmke Vlieg-Kempe is nu nog kerkelijk werker in Assen Kloosterveen, maar gaat binnenkort aan het werk bij Kerkingang. Daar kunnen kerken een kerkelijk werker op projectbasis aannemen, bijvoorbeeld voor het opzetten van beleid, het geven van een cursus of het begeleiden van een proces. Zie www.kerkingang.nl.

Gods waarheid maakt vrij

TEKST: RONALD WESTERBEEK, KERKPLANTER EN SAMEN MET ZIJN VROUW NIENKE TEAMLEIDER VAN ICF AMERSFOORT ///

In Grace Church liet ik vorig jaar een filmpje zien over een Ugandees meisje, dat als vondeling bij een christelijk weeshuis terecht komt. Zoals veel Afrikaanse baby's heeft ze een kleurig touwtje om haar middel. Zo'n touwtje wordt omgebonden door de lokale *witch doctor*, die ermee zegt: 'Zolang je onder mijn bescherming staat, hoef je niet bang te zijn voor boze geesten. Maar o wee als jij je aan mij onttrekt...' In het weeshuis wordt het touwtje symbolisch doorgeknipt, om aan iedereen duidelijk te maken: 'Voortaan hoort dit kind bij Jezus Christus, ze is vrij.' Ik was benieuwd of onze Afrikaanse bezoekers in Grace Church dit gebruik kenden. En of! Een Ghanese zuster reageerde: 'Natuurlijk, ik heb dat zelf ook laten doen bij mijn zoontje. Het is gevaarlijk om zo'n touwtje af te doen! Dan rust er een vloek op je kind.' In 2010 heb ik in het kader van mijn theologiestudie aan de VU onderzoek gedaan naar contextualisatie in een multiculturele parochie in Amsterdam-

Zuidoost. Deze parochie bestaat na een onstuimige groei nu voor 80 procent uit Afrikanen. Mijn vraag was specifiek in hoeverre er oog is voor pastorale nood die te maken heeft met niet-christelijke spiritualiteit. Ik verwachtte dat dat in de praktijk vanzelf naar boven zou komen, gezien de multicultureel samengestelde pastorale teams. De uitkomsten van een anonieme enquête lieten iets heel anders zien. Alle westerse pastoraal werkers meenden dat het geen issue was in hun parochie. En alle Afrikaanse pastoraal werkers zeiden: 'Jazeker, mensen worstelen met occultisme en geestelijke gebondenheid, maar ze zullen het niet vertellen in de kerk. En als ze het wel zouden doen, dan weet de parochie niet wat ze ermee moeten'.

De ervaring in Grace Church leert inmiddels drie dingen. Ten eerste: Afrikanen zullen niet snel praten over occulte ervaringen, ook onderling niet. Wil je dat het aan de orde komt, dan is

gerichte pastorale aandacht nodig. Ten tweede: vrijwel elke Afrikaanse broeder of zuster worstelt hiermee en soms gaat men er werkelijk onder gebukt. Maar er is gelukkig ook een derde les: als zulke dingen in het licht van Gods waarheid worden gebracht, dan mag angst verdwijnen. Elk jaar tussen Pasen en Pinksteren hebben we in Grace Church zeven themaweken over onze 'vrijheid in Christus' – niet alleen over occulte invloeden maar ook over vergeving en het breken met zondige gewoonten. Elk jaar is het bijzonder om te zien dat er in de huiskringen kennelijk voldoende veiligheid is om 'taboe-onderwerpen' bespreekbaar te maken. En nog geweldiger is het om heel concreet in levens te zien, dat Gods waarheid bevrijdt en emotionele wonden heelt. Ik zie uit naar Pasen en de zeven weken erna!

WWW.DEREFORMATIE.NL

Behalve via de website kunt u nu ook via Twitter op de hoogte blijven van De Reformatie. Volg ons via @DeReformatie. Op die manier kunt u mee discussiëren over de thema's die binnenkort aan de orde komen, en uw mening geven over de stelling die in elk nummer wordt geponeerd. Deze keer is dat:

De kerken zitten te springen om hbo-theologen

Het nummer van 9 maart is gewijd aan de herziene werkorde, met thema-artikelen van ds. Wim van der Schee en ds. Bram Beute. Ook zal in dat nummer een interview komen met Ad de Boer en Ad de Bruijne over de verhouding tussen de NGK en de GKv. Andere thema's die dit voorjaar aan bod zullen komen zijn: vernieuwd calvinisme, meditatief Bijbellesen, de middagdienst en het duiden van Gods daden.

Lezen in de lijdenstijd

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER EN HELEEN SYTSMA-VAN LOO, BEIDEN REDACTEURS VAN DE REFORMATIE ///

Afgelopen woensdag begon volgens de kalender van het kerkelijk jaar de lijdenstijd: veertig dagen voor Pasen, de zondagen niet meegerekend. Vanouds is dat een tijd van bezinning en verdieping. Er is meer dan genoeg materiaal te vinden om daarbij als hulpmiddel te gebruiken. Wie snel beslist en vandaag of morgen begint, kan met een klein sprintje aan het begin nog net aanhaken.

Wat we in de veelheid aan materiaal vooral niet moeten vergeten is het lezen van het lijdensevangelie zelf. Als je daar pas in de week voor Pasen mee begint, moet je dagelijks behoorlijk wat tijd reserveren om alles goed tot je door te laten dringen. Het dagboekje 40 x Lucas helpt je om er op tijd mee te beginnen. Ik vind het prettig leesbaar en goed bruikbaar, bijvoorbeeld voor aan tafel in een gezin met wat oudere kinderen. De vraag is even hoe je in dat geval met de lange inleiding omgaat die wel zinvol is, maar niet geschikt om aan tafel helemaal voor te lezen. Het dagboek volgt nauwgezet de gebeurtenissen die voorafgaan aan de opstanding van de Heer Jezus, te beginnen in Lucas 19. De korte stukjes uitleg worden elke dag gevolgd door een vraag of een

conclusie om over na te denken. Een overzichtskaart helpt de gebeurtenissen te lokaliseren in de stad Jeruzalem. Dit dagboek rekent trouwens met precies 40 dagen voorafgaand aan de Paaszondag, dus wie hiervoor kiest, hoeft aanstaande zondag pas een begin te maken.

Roelof Vellinga, eerder journalist bij o.a. de EO en nu predikant te Hasselt, kiest voor zijn kleine bezinningsboekje voor de veertigdagentijd zijn uitgangspunt in Psalm 22, de psalm die ons bijzonder bij het lijden van Jezus bepaalt. 'Om de zondagen er echt uit te laten springen,' zo schrijft hij in de inleiding, 'overdenken we op die dagen de Ik ben-uitspraken van Jezus,' met als toegift voor de Paaszondag een overdenking over 'Ik ben de opstanding en het leven'. De korte, beknopt geformuleerde overdenkingen

volgen de psalm nauwgezet, met daarbij onderaan elk stukje een andere lezing uit de Bijbel, die vaak de link laat zien tussen de Psalm en het lijdensevangelie of de lijdensprofetieën. Dit boekje leent zich goed voor wie daarnaast zelf een van de evangeliën leest in de lijdenstijd; de stukjes over Psalm 22 vallen dan nog beter op hun plaats.

Vorig jaar verscheen een heruitgave van een boek uit 1997 dat je wil helpen 'veertig dagen de weg van Jezus [te] volgen.' Reinier Sonneveld bewerkte en moderniseerde *Via dolorosa* van Meint R. van den Berg en voegde er veel materiaal aan toe. Het is daarmee een heel compleet en toegankelijk dagboek voor de lijdenstijd geworden, geschikt voor persoonlijke bezinning en voor bespreking door groepen. Elke meditatie wordt gevolgd

door een vraag, een lezing, een gebed en een opdracht. Tussen de verschillende weken door staat extra lees- en gespreksmateriaal. De manier waarop dit boek is opgebouwd brengt voor wie het leest én ermee aan het werk gaat, het lijden en sterven van Christus op allerlei manieren heel dichtbij.

Voor de derde achtereenvolgende keer geeft de christelijke hulpverleningsorganisatie Tear ('tegen armoede') voor de lijdenstijd een scheurkalender uit: veertig dagen op zoek naar wat de Bijbel ons te zeggen heeft over eerlijk, recht en echt. PKN-predikant Jaap van der Windt, die in december in De Reformatie ook een artikel schreef over *Geld en goed doen*, verzorgde de dagelijkse korte Bijbeloverdenkingen. De achterkant van elk blaadje van de scheurkalender bevat een tip voor zuinig, duurzaam en eerlijk leven, dit jaar opgeleukt met af en toe een cartoon van Willeke Brouwer (voorkant ND). De scheurkalender is heel geschikt voor 'erbij' en helpt je om de link te leggen van lezen naar doen, van overdenken naar eerlijk en rechtvaardig handelen.

De veertigdagentijd leent zich er erg goed voor om samen met je kinderen te doorleven. Er zijn ouders die zelf een project bedenken en daar op internet

allerlei materiaal voor vinden. Ook maken sommige kerken daar zelf werk van, bijvoorbeeld in aansluiting op een gemeentethema of het thema van het kinderwerk. Gelukkig zijn er ook boekjes waarin voor elke dag iets staat uitgewerkt, zoals *Op weg naar Pasen met het hele gezin* van de Internationale Bijbelbond. Het boekje volgt het evangelie van Lukas tot en met het lijden van Jezus. Voor elke dag een Bijbeltekst, met uitleg en veel leuke vragen, soms ook creatieve ideeën. Een gemiste kans is wel dat de opstanding geen aandacht krijgt. En helaas staan soms de verkeerde aanduidingen bij de dagen. Voor gezinnen met schoolkinderen (8-12 jaar) een erg leuk en goed boekje!

Muziek kan een goed hulpmiddel zijn bij bezinning. De christelijke band Sela heeft een CD uitgebracht met liederen rond lijden en opstanding. Sela is bekend geworden als een band die voor traditionele kerken nieuwe liederen schrijft. Hun dienstbaarheid aan muziek voor in de gemeente blijkt hieruit dat alle bladmuziek van hun liederen via de website www.selamusic.nl te downloaden is. Bijzonder op deze CD is het dooplied dat door de insteek bij lijden en opstanding van Christus een prachtige tekst heeft. De verschillende stijlen in tekst en muziek hebben allemaal een

plek op deze CD die door het ene thema toch als een eenheid naar voren komt. *Man van smarten* vanuit Jesaja 53 staat naast een *Sanctus* en het enthousiast *Machtig Wonder* van de nieuwe zanger Frans Korpershoek. Zangeres Kingá Ban blijft ontroeren, bijvoorbeeld met het prachtige *Via Dolorosa*.

Een laatste tip: via de website van de GKv (www.gkv.nl) is een leesrooster te volgen en te downloaden dat verzorgd is door het Steunpunt Liturgie. De titel daarvan is 'De weg naar het leven', ontleend aan Psalm 16.

Jan Kronenberg, *40 x Lucas.*

Dagboekje voor de lijdenstijd.

Zoetermeer (Boekencentrum), 2009.

56 pagina's, € 8,50.

Roelof Vellinga, *Houd U niet ver van mij. Veertigdagentijd met Psalm 22.*

Zoetermeer (Boekencentrum), 2008.

64 pagina's, € 9,50.

Meint R. van den Berg, *Hij nam het kruis en ging... Veertig dagen de weg van Jezus volgen.* Bewerkt door Reinier Sonneveld. Amsterdam (Buijten&Schipperheijn), 2011.

155 pagina's, € 10,00.

Tear, *Scheurkalender 40 dagentijd.*

40 dagen vasten voor een duurzame levensstijl. Voor € 2,50 te bestellen via www.tear.nl/kalender. Je kunt er ook voor kiezen om de dagtekst per mail toegestuurd te krijgen.

Op weg naar Pasen met het hele gezin, uitgave van IBB en te bestellen via de website www.laatdebijbelspreken.nl/webshop. 64 pagina's, € 6,95.

Sela, *Via Dolorosa*. Prijs: tussen de 15 en de 20 euro.

A green glass chalice stands on a textured, light-colored surface. The chalice is filled with a dark liquid. The background is a mottled, greyish-white texture. The title 'Geheelonthoudingsgelofte' is written in large white letters across the bottom of the image.

Geheelonthoudings- gelofte

‘WANT IK ZEG JULLIE: IK ZAL GEEN PESACHMAAL MEER ETEN’

‘VANAF NU ZAL IK NIET MEER DRINKEN VAN DE VRUCHT VAN DE WIJNSTOK’

Lucas 22:16, 18

Het eerste avondmaal voor leerlingen is voor de Meester meteen de laatste keer dat Hij op aarde Pesach viert: feest van vrijheid, waarvoor Hij de prijs zal betalen. De eerstvolgende keer dat het feest is, zal in het koninkrijk zijn. Nu is het afscheid op aarde nabij. De Heer Jezus legt een zwaarwegende gelofte af voordat Hij het lamsvlees snijdt, voordat Hij de beker wijn laat rondgaan. Tweemaal vraagt Hij om aandacht: ‘Want Ik zeg u!’ Tweevoudig belooft Hij: ‘Ik zal niet meer eten,’ en: ‘niet meer drinken.’ Niet eten of drinken – dat is eenvoudig vasten. De Meester belooft in de hemel geen feest te vieren voordat het koninkrijk er in al zijn volheid is. Wat zal Hij niet meer eten? Dit pascha: het avondmaal met het lam, de ongezuurde broden en de bittere kruiden. Wat zal Hij niet meer drinken? Jezus zegt niet eenvoudig: geen wijn. Nee: ‘vanaf nu zal Ik niet meer drinken van de vrucht van de wijnstok.’ Net zo hebben Matteüs (26:29) en Marcus (14:25) het vereeuwigd.

Die woorden roepen Numeri 6 wakker, het wetsvoorschrift voor de nazireeër, voor speciale geloften. DE HEER had het in Israël zo geregeld: iemand kon zich voor een bepaalde tijd met een gelofte aan Hem wijden. Mooi

voorbeeld: Johannes de Doper (Luc. 1:15)! ‘Zolang zijn nazireeërschap duurt, mag hij niets eten dat van de wijnstok afkomstig is’ (Num. 6:4). Daarop zinspeelt Jezus: ‘vanaf nu zal Ik niet meer drinken van de vrucht van de wijnstok.’ Alsof Hij zegt: nu begint mijn gelofte, nu begint mijn speciale wijding aan God! Op de avond van zijn laatste avondmaal. Ook na zijn exodus uit het graf zal de Heiland zich met huid en haar aan onze uittocht wijden. Pas als onze bevrijding voltooid is, pas dan is de tijd afgelopen waarin Jezus onder zijn gelofte staat! Denk in dit verband ook aan Jezus’ eerdere woorden. ‘Bruiloftsgasten kunnen toch niet vasten zolang de bruidegom bij hen is?’ Nee, Jezus’ aanwezigheid is volop reden feest te vieren. ‘Maar er komt een dag dat de bruidegom bij hen wordt weggehaald, en dan is het hun tijd om te vasten’ (Marc. 2:20). Bij het laatste feestmaal legt Jezus de gelofte af zelf voortaan te zullen vasten, tot de tijd gekomen is dat Hij met de zijnen verenigd is. ‘Vanaf vandaag zal Ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken, tot de dag komt dat Ik er *met jullie* opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader’ (Mat. 26:29). Wij hebben een Nazireeër is de hemel!

*De Meester belooft in de hemel geen feest te vieren
voordat het koninkrijk er in al zijn volheid is*

God geeft zin aan zinloos kwaad

TEKST: BRAM BEUTE, PARTTIME PREDIKANT TE NUNSPEET, ADVISEUR BIJ DE VERRE NAASTEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Heeft God een bedoeling met het kwaad dat mij treft? Heeft Hij er een plan mee? Dat mijn leven de achterkant van Gods borduurwerk zou zijn, troost mij niet. Want ik geloof het niet. God heeft geen rafelig leven nodig aan de ene kant om aan de andere kant een volmaakt plan ten uitvoer te brengen.

God heeft het kwaad niet nodig om goed te doen.

En toch treft het kwaad mijn medemensen en mijzelf. Vernietigend, absurd en zinloos. Kanker heeft geen zin. Honger ook niet. Laat staan oorlogsgeweld of massamoord. Kwaad is zinloos. En dat is niet een onchristelijke manier van spreken.

Lucht en leegte Paulus zegt ook dat de schepping onderworpen is aan de zinloosheid en dat ze vervallen zit in de slavernij van de vergankelijkheid (Rom. 8:20,21). Niets kunnen wij doen om de dood en de ondergang definitief tegen te houden. De deprimerende ervaring dat alles niet meer is dan wat stof in de wind, lucht en leegte, vind je op allerlei plaatsen terug in de Bijbel. De zinloosheid en het daaruit voortvloeiende lijden gaan niet aan God voorbij. Hij heeft de wereld aan de zinloosheid onderworpen (Rom. 8:20)! De vloek waarvan Genesis 3 vertelt, werkt nog altijd door. En toch is het feit dat deze wereld in de greep is van zinloos kwaad niet iets om je bij neer te leggen. Integendeel. Job, Psalmen en de Klaagliederen

staan vol met klachten tot de HEER en aanklachten tegen Hem omdat Hij er niets aan lijkt te doen. En tegelijk vind je er ook oproepen tot God om eindelijk in te grijpen. Ook al is het kwaad Gods vloek over zijn schepping, we hoeven er niet in te berusten. We moeten blijven

roepen tot God om een rechtvaardigere en betere wereld.

En God beantwoordt deze roep. Op een verbijsterende manier: door deel te worden van deze door het kwaad gestempelde wereld, en door zelf onze klachten over

te nemen. De Zoon van God vraagt zelf: waarom? 'Mijn God, mijn God waarom hebt U mij verlaten?'

Kwaad wordt goed In Jezus deelt God in de zinloosheid van ons bestaan. En tegelijk aarzel ik om te zeggen dat ook zijn leven een prooi was voor zinloos, verbijsterend en vernietigend kwaad. Niet omdat het daar niet op lijkt. Jezus spreekt over het koninkrijk van God. De komst van dat koninkrijk laat Hij zien door hoopvolle wonderen van genezing en herstel. In Hem komt God naar de

mensen toe. Maar juist Hij wordt dood-gemarteld nadat de leiders van zijn eigen volk Hem hebben overgeleverd aan de bezettende macht. Is er erger kwaad en diepere zinloosheid denkbaar? Zijn vrienden en volgelingen verliezen alle moed bij zijn dood.

En toch is zijn dood niet zinloos. Juist zijn dood geeft hoop aan al zijn vrienden en volgelingen, omdat dat niet het einde is. God grijpt in. Hij laat de rechtvaardige leven om zijn trouw (Hab. 2:4). God maakt eindelijk een einde aan het eeuwenlange onrecht. Hij wekt Jezus op uit de dood. En dan wordt Jezus' op het eerste gezicht zinloze dood de redding van de hele wereld. Het grootste kwaad wordt het grootste goed.

En zo doet God dat ook bij het lijden dat ons treft. God heeft de schepping aan de zinloosheid onderworpen, maar niet zonder hoop. Oorlogen, geweld, dreiging, aardbevingen en honger, ze zijn in al hun afschuwelijkheid te vergelijken met de weeën van een barendende vrouw (Mat. 24:6-8; Rom. 8:22). Ze duiden de komst van Gods rijk aan.

Beeld van Christus Maar het kwaad krijgt niet alleen zin als de ontzagwek-

*‘De lijdenstijd is een tijd om
erbij stil te staan hoe hard
deze wereld kreunt en wacht
op Gods nieuwe wereld’*

kende boden die Gods nieuwe rijk aankondigen; er is meer. Paulus durft zelfs te zeggen dat wij weten dat voor wie God liefhebben alles bijdraagt aan het goede. Wie God heeft uitgekozen, heeft Hij er ook van tevoren toe bestemd om het evenbeeld te worden van zijn Zoon (Rom. 8:28,29). Het kwaad dat mij treft is kwaad. Zinloos kwaad. Maar God geeft er zin aan. Hij gebruikt het om mij te vormen naar het beeld van zijn Zoon.

Het is soms ongelooflijk om je dat voor te stellen. Als alles je uit handen wordt geslagen. Als er niets meer te zeggen is. Kan dit echt iets goeds worden? Alleen door te kijken naar Jezus Christus kan ik het geloven. Als het grootste kwaad het grootste goed wordt, kan dat misschien ook gebeuren met het kwaad dat mij treft: het kan goed worden. Goed wil dan zeggen: gevormd naar het beeld

van Christus.

Soms kun je daar iets van zien. Hoe je een ander meer gaat liefhebben, juist doordat zij of hij zo afhankelijk is van je zorg. Hoe je geduldiger wordt, omdat je kinderen hebt die zoveel geduld van je vragen. Hoe je op God leert te vertrouwen, omdat zekerheden wegvallen.

Lijdenstijd De lijdenstijd is weer begonnen en dat is goed. Je kunt gemakkelijk het kwaad uit je gedachten wegdrücken, omdat je er niet aan wilt denken. Maar het is goed om stil te staan bij het kwaad en het lijden dat daaruit volgt. Het is een tijd om tot God te klagen en Hem op te roepen een eind aan te maken aan zoveel onrecht en kwaad. Het is

een tijd om erbij stil te staan hoe hard deze wereld kreunt en wacht op Gods nieuwe wereld.

Het is ook tijd om erbij stil te staan

*‘Als het grootste
kwaad het grootste
goed wordt, kan het
kwaad dat mij treft
misschien ook iets
goeds worden’*

dat God in Christus aan het kwaad in deze wereld ten onder is gegaan. Dat zo het grootste kwaad tot het grootste goed werd. Het is een tijd om erover na te denken hoe het kwaad dat mij treft tot iets goeds kan worden. Niet omdat God met kwaad een goede bedoeling heeft. Maar omdat dat zinloze kwaad in de verbinding aan Christus zin kan krijgen. Je kunt juist

de lijdenstijd goed gebruiken om je af te vragen bij het kwaad dat je treft: hoe werkt dit mee ten goede? Hoe vormt het kwaad dat mij treft mij meer naar Christus' beeld?

Pastorale communicatie met mogelijkheden

TEKST: JAN WESTERT, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Al heel wat jaartjes zie ik predikanten zwoegen tijdens diensten voor mensen met een verstandelijke beperking. De wil is er wel, maar de communicatie blijft moeizaam. Gelukkig valt daaraan te werken. Onlangs promoveerde pastor Johan Smit aan de VU op competenties voor de pastorale communicatie met mensen met een verstandelijke beperking. Zijn proefschrift mondt uit in een ontwerp van een onderwijsleercurriculum.

Mensen met een verstandelijke beperking gaan graag naar de kerk. Ze ervaren in de geloofsgemeenschap dat ze er mogen zijn, gekend en doorgrond. Dat raakt hen tot in hun ziel. Geloofsgemeenschappen en hun pastores zijn bereid om open te staan voor mensen met een verstandelijke beperking. Toch verloopt de communicatie met hen in de praktijk niet vlekkeloos.

Het is om te beginnen onduidelijk welke competenties je eigenlijk nodig hebt om te kunnen communiceren met mensen met een verstandelijke beperking. Hoe sluit je met name als pastor aan bij het begripsvermogen van deze mensen? Pastores voelen zich vaak onthand als ze moeten communiceren met mensen die de gesproken taal niet of nauwelijks begrijpen.

Een volgend probleem is dat er nauwelijks mogelijkheden zijn om zich te scholen in de communicatie met mensen met een verstandelijke beper-

king. Je moet het doen met je ervaring en met hulp van betrokken gemeenteleden. Met vallen en opstaan verkennen veel pastores hun competenties op dit terrein.

Wederkerigheid Johan Smit heeft op dit terrein wetenschappelijk onderzoek verricht, dat uitmondde in een onderwijsleercurriculum met aandacht voor de persoonlijke, ambachtelijke en theologische competenties van pastores.

Hij weet waar hij het over heeft. Als pastor bij Philadelphia en daarvoor als

geestelijk verzorger heeft hij zichzelf in de loop der jaren ontwikkeld tot een specialist in de pastorale communicatie met mensen met een verstandelijke beperking. Hij beschrijft in zijn proefschrift ook zijn eigen leerproces en de ang-

sten die hij heeft moeten overwinnen. Hij leerde zichzelf uit het hoofd te preken, om beter contact te kunnen maken met de mensen onder zijn gehoor. Hij leerde een Bijbels ABC in lichaamstaal

om abstracte Bijbeltaal uit te beelden. Hij stapte af van de monoloog en koos voor de dialoog om de aandacht en de betrokkenheid te vergroten. Hij maakte tastbare voorwerpen om Bijbelse kernwoorden te laten zien, zoals een duif voor vrede.

Maar wat hem het meest heeft geholpen is het leren omgaan met de stoorzenders in hemzelf. Hij noemt bijvoorbeeld angst voor een geschonden gelaat en de totale afhankelijkheid van pastoranten met een zeer ernstige verstandelijke beperking. Hij schrijft over een jonge vrouw met wie hij niets had en die hij zelfs een beetje eng vond. Op een dag zag de jonge vrouw hem lopen, nam hem in haar armen en zei: 'Domineetje, domineetje, wat ben je toch verdrietig.'

Voor Smit was het een overrompelende en religieuze ervaring van genade. Het opende hem de ogen voor de talenten van mensen met een beperking.

Het voorbeeld geeft aan dat mensen met een verstandelijke beperking talent hebben dat de kerk niet moet uitsluiten, maar juist insluiten. Veel pastores

'Mensen met een verstandelijke beperking gaan graag naar de kerk'

Mensen met een verstandelijke beperking hebben talent dat de kerk niet moet uitsluiten, maar juist insluiten. ///

en geloofsgemeenschappen kunnen met dat 'inclusief denken' zoals dat heet, moeilijk uit de voeten. Het is een leerproces: communicatie in wederkerigheid. Belangrijk is dat pastores tot een positieve overtuiging en benadering komen. Dat kan als zij gevoelens van onmacht, onzekerheid en angst leren transformeren tot een vertrouwde en liefdevolle relatie met mensen met een verstandelijke beperking.

Op adem komen In het kader van zijn proefschrift verkende en onderzocht Smit hoe pastores in verschillende kerkgemeenschappen in een plaats waar

veel verstandelijke beperkte mensen wonen, betrokken zijn bij de maandelijkse aangepaste kerkdienst.

Van de pastores worden alleen degenen die zichzelf competent achten ingeschakeld. Het maakt uit of zij een persoonlijke band hebben met mensen met een verstandelijke beperking. Bij de onderzochte predikanten blijkt dit pastorale deel van het werk moeilijk te hanteren gevoelens op te roepen, zoals onmacht en onzekerheid, maar ook weerzin en afkeer. Als er positieve gevoelens zijn, doen de onder-

vraagde pastores het werk graag. Een van de pastores zegt: 'Je moet je aan hen durven toevertrouwen en je door hen laten raken; laat je verstand los, dat werkt als een glijbaan.' Emotionaliteit staat centraal.

*'Domineetje,
domineetje, wat ben
je toch verdrietig'*

Deze pastor zegt te genieten van de contacten met mensen met een verstandelijke beperking. Hij zoekt deze gemeenteleden bewust op om op adem te komen van het andere gemeentewerk. Deze constatering alleen al is volgens mij de moeite waard om diep over na te denken als het gaat om

centrum
dienstverlening gereformeerde kerken

Grond onder je geloof!

Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken adviseert en ondersteunt kerkleden bij het gemeente-zijn. Het Centrum is actief op het gebied van Gemeentegroei, Pastoraat & toerusting, Kinderen & jongeren en Ambten & gemeente.

WWW.CENTRUM-G.NL | (038) 427 04 00

dit Koningskind

Vereniging dit Koningskind ondersteunt christenen met een lichamelijke, verstandelijke, zintuiglijke en/of sociale beperking en degenen die om hen heen staan.

Ook ambtsdragers, kerkelijk werkers en gemeenteleden kunnen bij ons terecht.

TIP Informeer naar de nieuwe **TOERUSTINGS-CURSUS VOOR AMBTSDRAGERS EN KERKELIJK WERKERS.**

030 - 2363788 | www.ditkoningskind.nl

UKRAÏNE
COMMISSIE
stichting oekraïne zending

DE VERRE NAASTEN

De Gereformeerde Kerken vrijgemaakt in Flevoland en Gelderland werken in Oekraïne samen met gereformeerde kerken en gemeenten aan de verbreiding van het evangelie van redding door God in Jezus Christus. Speerpunten in het werk zijn het onderwijs via het gereformeerd seminarie en het kerkelijk opbouwwerk in gemeenten en kerkplantingsprojecten. De Oekraïne Commissie (UC) en De Verre Naasten geven sturing aan dat proces.

De Oekraïne Commissie en De Verre Naasten zijn voor het werk in Oekraïne op zoek naar een

docent aan het theologisch seminarie

Uw hoofdtaak is het doceren aan het gereformeerd seminarie in Kiev. Daarnaast bent u met andere uitgezonden inzetbaar voor kerkelijk opbouwwerk onder gereformeerde gelovigen in Oekraïne. Voor de vervulling van deze vacature denken we aan kandidaten afkomstig uit de GKv, of één van haar zusterkerken in binnen- of buitenland.

Wilt u meer informatie over deze vacature en de procedure, kijk dan op de website van de Oekraïne Commissie, www.oekrainezending.nl > vacature, of neem contact op met de voorzitter van de Oekraïne Commissie, Albert L. Souman, via 06-2240 4326 ('s avonds). Uw sollicitatie kunt u richten aan de sollicitatiecommissie, t.a.v. Jaap Schiebaan: ahuttinga@deverrenaaften.nl of De Verre Naasten, postbus 499, 8000 AL Zwolle. De sollicitatietermijn sluit op 5 maart 2012.

**Ik ben anders
net als jij**

**SIEN IS EEN BELANGENVERENIGING VOOR MENSEN
MET EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING.
SIEN HELPT, ADVISEERT EN INFORMEERT INDIVIDUEN
EN MEDEZEGGENSCHAPSRADEN. KIJK OP SIEN.NL.**

Sien
voor mensen met een
verstandelijke beperking

de omgang en de toegevoegde waarde van mensen met een verstandelijke beperking binnen de gemeente.

Totale communicatie 'In een ziekenhuis leer je mensen in een uur kennen, nou, hier duurt het soms een jaar. Vertrouwen winnen vraagt om volharding en een andere taal bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking.'

Dat is de ervaring van vrouwelijke pastor Ans. Ze moest leren loslaten tijdens de eredienst: geen uitgeschreven preek, geen lange monologen, geen lessenaar om je achter te verstoppen, openstaan voor verrassende antwoorden van de hoorders. Loslaten dus van de angst om de grip te verliezen en voor schut te komen staan. Wil je je hoorders bereiken en contact met hen hebben, dan is de totale communicatie belangrijk: het bewust en tegelijkertijd toepassen van alle beschikbare communicatievormen. Naast gesproken taal, lichaamstaal, gebaren en mimiek kunnen ter ondersteuning bijvoorbeeld ook voorwerpen, foto's en pictogrammen worden gebruikt. De afgelopen jaren heb ik als ouder regelmatig kerkdiensten voor mensen met een verstandelijke beperking bijgewoond. Dan merk je hoe moeilijk het is voor een voorganger om die totale communicatie te bereiken. Het ontwikkelen van competenties voor de pastorale communicatie met mensen met een beperking is alleen daarom al hard nodig. Ik hoop voor dr. Johan Smit dat zijn onderzoek ook daadwerkelijk leidt tot initiatieven bij geloofsgemeenschappen en theologische universiteiten.

Binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) is het dovenpastoraat apart ontwikkeld. Op het punt van mensen met een verstandelijke beperking is er wel veel meer aandacht gekomen, maar

valt er nog een wereld te winnen. Laat ik nog een leerervaring uit het proefschrift melden, waarvan ik mijzelf ook al jaren afvraag: moet dit nou zo?

De pastor krijgt in veel kerkdiensten niet meteen het woord.

Eerst is er de ouderling van dienst met een lange reeks van afkondigingen.

Dat maakt de hoorders passief en ze keren in zichzelf. De pastor moet daarna veel moeite doen om de hoorders te activeren. Het kan ook anders, zoals een ouderling in een

andere gemeente deed. Hij luidde de bel en riep: 'We gaan de dominee halen.'

Leergang Het proefschrift van Johan Smit leest gemakkelijk en is herkenbaar voor degenen die dicht bij de leefwereld van mensen met een verstandelijke beperking staan. Ik heb zijn theoretische beschouwingen in zijn proefschrift nu laten liggen. Die beschouwingen zijn van belang voor de professionals die met het werk van Smit verder aan de slag willen. Smit heeft een levenslange leerervaring opgedaan in het pastoraat voor mensen met een verstandelijke beperking. In zijn onderzoek heeft hij dat uitgebouwd tot een onderwijsmodel dat de moeite waard is. Het zou jammer zijn als dat niet werd benut en opgepakt.

Binnen de Gereformeerde Kerken behoort de aandacht voor de kerkdiensten en het pastoraat voor mensen met een verstandelijke beperking tot het takenpakket van het Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken (Centrum-G). Het is de moeite waard om te onderzoeken hoe het resultaat van het werk van Smit een bijdrage kan leveren aan de al bestaande expertise.

Dat zou bijvoorbeeld kunnen door in samenwerking met de met de Theologische Universiteit en/of de pastorale opleidingen van de Gereformeerde Hogeschool en de Christelijke Hogeschool

Ede een leergang op te zetten. Ik vermoed dat een dergelijk aanbod ook buiten het aandachtsveld van genoemd pastoraat waarde kan hebben voor de pastorale communicatie.

Wie zijn belemmeringen in de communicatie met mensen met een beperking heeft weten te overwinnen,

heeft daar ook veel aan in de dagelijkse praktijk van het pastoraat.

Smit valt te feliciteren met de volharding waarmee hij zijn droom heeft verwezenlijkt: een proefschrift dat kan dienen als een handreiking voor de communicatie met mensen die hem waardevol zijn.

N.a.v. Johan Smit, *Competenties voor de pastorale communicatie met mensen met een verstandelijke beperking, een praktisch-theologisch onderzoek naar leerprocessen van pastores*. Amsterdam (Vrije Universiteit), 2011. 276 pagina's. Meer informatie en een samenvatting van het proefschrift zijn te vinden op www.dare.ubvu.vu.nl, zoek onder pastorale communicatie.

VOLG EENS EEN MICHA CURSUS

Wat is goed en recht doen? Hoe doe ik dat thuis of in de kerk? Wat betekent gerechtigheid? Wat heb ik allemaal gekregen en wat kan ik daarvan weer uitdelen? Vragen die aan bod kunnen komen bij een Micha Cursus.

Met een vaste groep of nieuwe (soms interkerkelijke) club van mensen, is het mogelijk in zes avonden en een actiezaterdag een praktische cursus te volgen over gerechtigheid: de Micha Cursus. Voordat een groep start met de Micha Cursus, volgt een van de leden een instructieavond georganiseerd door de Michacursusmakers. De avond is bedoeld voor mensen die overwegen zelf een cursus te gaan geven in hun eigen gemeente, maar ook voor hen die zich gewoon willen oriënteren. Wie zich aanmeldt via www.michacursus.nl, krijgt een uitnodiging met daarin de locatie. Komend half jaar kan dat op 29 februari in Ridderkerk, op 21 maart in Apeldoorn, op 24 april in Assen, op 9 mei in Amsterdam en op 5 juni in Tilburg.

LOOP MEE VOOR DRINKWATER IN SUDAN

Op zaterdag 24 maart 2012 organiseert ZOA de sponsorloop Walk4Water op het Kootwijkerzand. Wie gaat de uitdaging aan om 8 of 21 kilometer te lopen voor water in Sudan? De laatste 5 kilometer loop je met een jerrycan met vijf liter water. Zo ervaar je hoe het is om kilometers te moeten lopen voor water. Naast de sponsorloop zijn er allerlei activiteiten die in het teken staan van de Afrikaanse cultuur.

De opbrengst wordt door ZOA besteed aan het herstel van waterpompen in Gaddaref, Sudan. Nu moeten mensen vaak

nog uit dezelfde poelen drinken als hun dieren. Daardoor worden mensen ziek. Dit project kan dus letterlijk levens redden en veranderen.

Kom ook en loop gezellig samen met je gezin, familie, club, vrouwen/mannenvereniging of kring. Kijk op www.walk4water.nl voor meer informatie.

FORUMC ON TOUR

Geloof en wetenschap zijn twee belangrijke krachten van onze cultuur. In 2012 organiseert ForumC iedere maand in een universiteitsstad een avond over dat onderwerp. Deze thema-avonden, met een lokale hoogleraar als hoofdspreker, zijn bedoeld voor en worden medegeorganiseerd door lokale kerken.

Gepland staan tot nu toe: 19 april in Amersfoort met bijzonder hoogleraar geneesmiddelenonderzoek Chris Kruse, 21 juni in Delft met hoogleraar klinische en experimentele anatomie Marco de Ruiter en 20 september in Groningen met hoogleraar cognitive neuropsychiatrie André Aleman. Meer info op www.forumc.nl.

PROMOTIES TU KAMPEN

Aan de TU in Kampen zullen in de komende week D.V. twee promotieplechtigheden plaatsvinden. Op 29 februari promoveert drs. C. van Dusseldorp (predikant te Capelle aan den IJssel) op het onderwerp *Preken tussen de verhalen* – een homiletische doordenking van narrativiteit. Een dag later promoveert drs. G.R. de Graaf (sinds 1 januari 2007 verbonden aan de Theologische Universiteit van Kampen en het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis te Den Haag) op het onderwerp *De wereld wordt omgekeerd* - culturele interactie tussen de vrijgemaakt-gereformeerde zendelin-

gen en zendingswerkers en de Papoea's van Boven Digoel (1956-1995). Meer informatie is te vinden op www.tukampen.nl.

CONFERENTIE COGG

Het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte is een platform voor de gereformeerde gezindte waarvan de deelnemers elkaar ontmoeten met als doel elkaar te bemoedigen en op te scherpen om in deze tijd gereformeerd te zijn en te blijven. Het COGG belegt jaarlijks een landelijke conferentie en stimuleert het houden van plaatselijke en regionale forum- en discussieavonden. Dit jaar vindt die landelijke conferentie D.V. plaats op 19 april a.s., van 14:30 tot 20:30 in De Aker in Putten. Iedereen is van harte welkom. Het onderwerp is: In gesprek met zoekers, God zoeken en vinden. Hoofdspreker is prof. dr. Marc J. de Vries. Meer informatie kunt u krijgen van drs. I.A. Kole, tel. 0182-362588, e-mail i.a.kole@hetnet.nl.

VADEMECUM VOOR EEN INCLUSIEVE KERK

Sinds kort is verkrijgbaar het *Vademecum voor een inclusieve kerk*, onder redactie van o.a. Johan Smit. Het Vademecum is een uitgave van het Instituut voor Theologie en Sociale Integratie (ITSI) en het landelijk oecumenisch platform Samen Geloven? Gewoon Doen! (SGGD). De uitgave bevat korte, praktische tips over hoe je als kerk je communicatie en je manier van kerk-zijn kunt aanpassen aan mensen met een verstandelijke beperking. Het Vademecum is een handzaam boekje op zakformaat en bevat korte, praktische aanwijzingen om op een begrijpelijke manier te leren communiceren met mensen met een

verstandelijke beperking.

Het Vademecum kan besteld worden bij Sien, belangenvereniging voor mensen met een verstandelijke beperking. U kunt daarvoor een e-mail sturen naar info@sien.nl. De prijs is € 10,- inclusief verzendkosten. Het oecumenisch platform SGGD biedt kerkelijke organisaties de mogelijkheid om ondersteuning te krijgen bij het werken aan een inclusieve gemeenschap. Voor meer informatie over SGGD kunt u de website bekijken: www.sggd.nl.

WINTERLEZING ZWOLLE

Op donderdag 22 maart 2012 hoopt Prof. Dr. J.W. Maris (emeritus hoogleraar Theologische Universiteit Apeldoorn) te spreken over het onderwerp: worden de kerken van gereformeerde signatuur (CGK, GKV, NGK) evangelisch? De avond begint om 20.00 uur en vindt plaats in de Zuiderhofkerk, Troelstralaan 25, 8014 ZA Zwolle. Het kerkgebouw is vanaf NS-station Zwolle per bus te bereiken met lijn 4, richting Ittersummerlanden, halte Troelstralaan. Toegang € 7,00 Zie voor meer informatie www.winterlezingenzwolle.nl.

**Jij mens, kom laat je tranen gaan,
want Christus moest bij God vandaan
vanwege onze zonden.**

**Die uit een maagd, een meisje nog,
als mens geboren werd voor ons,
heeft vrede ons verkondigd.**

**Aan doden gaf hij leven weer,
rondom hem was geen ziekte meer,
totdat het tijd zou worden
dat hij voor ons geofferd werd,
hij droeg de zonden van ons weg,
is aan het kruis gestorven.**

*Vertaling van O Mensch, beweine dein
Sünde gross*

De hierboven afgedrukte liedtekst is met toestemming van de uitgever overgenomen uit Ria Borkent, *Matteüs Passie. Een poëtische hertaling*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2012. Zie www.boekencentrum.nl. D.V. op 17 maart a.s. zal Bachs Matthäus Passion in de Nederlandse vertaling van Ria Borkent, geschreven in opdracht van het Christelijk Literair Overleg, worden uitgevoerd in de Janskerk Utrecht, 19.00 uur, door The Bach Choir & Orchestra of the Netherlands o.l.v. Pieter Jan Leusink. Op tv is de hertaling te zien en te horen op Witte Donderdag (EO televisie).

UIT DE KERKEN

Beroepen:

Te Amersfoort-Oost: A.A. Kramer te Zwolle-Berkum;
te Bergschenhoek en Bleiswijk: J.M. Oldenhuis
te Brunssum-Treebeek.

Jubileum:

15 februari: vijftienvintig jaar predikant:
ds. G. Treurniet te Rijnsburg (1959).

Werken in de kerk

Een nieuwe reeks praktische handboeken voor kerkwerkers. In ieder deel geven experts vanuit hun eigen ervaring adviezen die direct toepasbaar zijn. Nu verschijnen: **Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat**. Het boek geeft inzicht in de geloofsontwikkeling van jongeren, behandelt hun problemen en wijst de weg naar specifieke hulp.

224 p., € 18,90

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – in de boekwinkel

Verschijnt eind februari **HANDBOEK GKv 2012**

€ 14,50

Resultaat onderzoek:
'verschuivend pastoraat en de rol van de ouderling'
Jaaroverzicht 2011
ds. Jan Kuiper

Aanbieding:
bij bestelling t/m 1 maart 2012 via www.gkvhandboek.nl
zonder portokosten thuisgestuurd
ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Connect **Printmedia**

De kerk danst

want de Living Water Church in Nkhata Bay (Malawi) heeft inmiddels 60 arme families geleerd voldoende eigen voedsel te verbouwen. Dit is de kerk, dit zijn wij. Waar één lid blijdschap ervaart, delen alle leden in de vreugde. Help de kerk, omdat je er zelf deel van uitmaakt. Steun Tear en geef lokale kerken de kans om in hun eigen omgeving vreugde te brengen.

www.tear.nl Bank 41 400

tear
tegen armoede

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700